

گفت‌وگو با
ولی‌الله درودیان

صداقت و سادگی

رهنمای انقلابی شعر پروین

دکتر ولی‌الله درودیان (۱۳۱۷)، محقق و شاعری است که بیشتر به زندگی و شعر پروین اعتصامی پرداخته است. مقدمه، کشف‌الابیات و آماده‌سازی دیوان قصاید، مثنویات، تمثیلات و مقطعات پروین اعتصامی (نشر نی)، شاعری با چشمان آرام (مؤسسه ایران)، سرچشمه‌های مضامین پروین اعتصامی (نشر نی)، و مقدمه و آماده‌سازی دیوان پروین اعتصامی (آیدین / زیر چاپ) از کارهای او در این زمینه است. از ایشان، که با وجود کسالت، پرسش‌های ما را مهربانانه پاسخ گفتند، سپاسگزاریم.

خاصی داشت، به دنیا آمده و پرورش یافته است. چنین زمینه‌ای در تربیت فکری و ادبی او تا چه حدی اثرگذار بوده است؟
من در مقدمه دیوان پروین به کفایت در این باره سخن گفته‌ام. و در آنجا یادآور شده‌ام که پروین اعتصامی به تمامی وامدار خانواده خود خصوصاً آموزش و پرورش پدر خود زنده یاد یوسف اعتصام الملک آشتیانی است. اگر پروین در چنین خانه و خاندانی به دنیا نمی‌آمد، محال بود که بدین درجه از شکوفایی ذوق و استعداد خود

از کسی و چگونه وارد جهان شعر پروین اعتصامی شدید و چگونه با آثار او انس و الفت پیدا کردید؟
من از توجوانی با دیوان پروین انس و الفت دیرین داشته‌ام. بعد از انقلاب به پیشنهاد چند ناشر هم دیوانش را منتشر کرده‌ام و هم کتابی جیبی درباره شعر و زندگی و اندیشه وی منتشر کرده‌ام که با اقبال دوستداران پروین روبه‌رو شده‌اند.
پروین اعتصامی در خانواده‌ای که از نظر فرهنگی تشخص

برسد. سرنوشت او را می‌توان با همتایان دیگر او که در خانواده‌های دیگر بالیدند، بررسی کرد و به نتیجه مطلوب رسید. برای مثال می‌توان از سرنوشت بانو عالم‌تاج (ژاله) قائم مقامی یاد کرد و به ژرفای فاجعه پی‌برد.

باری، شعرهای پروین را هم نخست اعتصام الملک می‌خواند و حک و اصلاح می‌کرد، سپس پروین آنها را در جمع دوستان پدر که همه از ادیبان و شاعران طراز اول بودند مثل بهار، دهخدا، سعید نفیسی و ... می‌خواند. بنابراین طبیعی است که در آن روزگار چنین می‌کردند چون جامعه ایران، جامعه‌ای سخت سنتی و بسته بود.

در زندگینامه‌های پروین اعتصامی، از سال‌ها پیش یک سلسله مطالب تکرار می‌شود. آیا این زندگی‌نامه‌ها هم متأثر از شیوه‌های چاپ «حاضری» دیوان اوست، یا واقعاً زوایایی از زندگی شاعر نیست که شایسته پژوهش بیشتر باشد؟

امسال، سال ۱۳۸۵، درست یکصدسال از تولد و شصت و پنج سال از درگذشت پروین می‌گذرد. دیگر به نظر نمی‌رسد که سخن تازه‌ای درباره‌ی وی بتوان گفت. مگر مدرک و سند تازه‌ای به دست آید که باب گفت‌وگوی تازه‌ای را بگشاید.

شعر پروین اعتصامی در نگاه نخست جز ادامه سبک قدما به نظر نمی‌رسد، آیا هنر او در تداوم این راه است، یا نوآوری‌هایی هم داشته است؟

شعر پروین در شمار شعر سنتی ایران است. در مقدمه دیوان پروین (چاپ تبریز) آنچه می‌دانستیم درباره فرم و محتوای شعرهای او سخن گفته‌ام و تکرار آن سخنان در این جا زائد خواهد بود. راست است که شعر پروین ادامه شعر سنتی ایران است و از نظر فرم هم کار تازه‌ای نکرده است، فقط فرم مناظره را گسترش داده است و از نظر عاطفی شعرش، شعری است قوی و جاندار. در ارزیابی شعر پروین حتماً به زمانه و مجال اندکی که او داشت، باید توجه کرد. و اینکه عمرش نماند تا فضای پس از رفتن رضاشاه را دریابد و با نیمایوشیج و پیشنهادهای هنری وی آشنا گردد. درگذشت ناپهنگام وی برای شعر و ادب ما فاجعه‌ای دردناک بود.

به اعتبار دفعات چاپ و شمارگان دیوان و نیز گزیده‌های متعدد و متنوع که از اشعار پروین تاکنون منتشر شده، او را می‌توان یکی از برخواننده‌ترین شاعران (یا شاید هم برخواننده‌ترین شاعر) معاصر دانست. دلیل این اقبال گسترده به اشعار او چیست؟ رمز و راز این اقبال عام و این پیروزی بزرگ به باور من چنین است:

الف) صداقت و صمیمیت در بیان احساس و اندیشه
ب) دفاع از حقوق مردم فرودست جامعه و غمخواری به حال و روز آنان
پ) کاربرد زبانی پاک و زلال که همواره حس و اندیشه وی را به

روشنی بازمی‌تاباند.

ت) پروین چون فردوسی، نظامی، عطار، سنایی، سعدی، مولانا و دیگر بزرگان شعر و ادب پارسی، از قدرت داستان‌سرایی به کفایت بهره‌مند است، خواننده‌اش را در آفاق تخیلات و تأملات خود سیر و گشت می‌دهد و با افکار و عقاید خود آشنا می‌کند.

اکنون که در یکصدمین سال تولد شاعر هستیم. برای توجه بیشتر محافل آموزشی و علمی به اشعار او چه پیشنهادی دارید؟ می‌توان بهترین شعرهای پروین را در کتاب‌های درسی دانشگاهی به چاپ رساند و از این طریق، دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی را با شعر و اندیشه پروین آشنا کرد.

وضعیت نشر اشعار پروین اعتصامی و نیز روند نقد و پژوهش درباره زندگی و آثار او را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

دیوان پروین خصوصاً پس از انقلاب بی‌نهایت چاپ و تکثیر شده است و گاه بر اشعار او نقد هم از سوی صاحب‌نظران نوشته شده است. یکی دو کتاب‌شناسی هم منتشر گردیده است که کار خانم دکتر کراچی قابل تقدیر است. به گمان من، حق وی به کمال گزارده شده و جریان نقد و بررسی شعر و زندگی و اندیشه وی همچنان ادامه دارد. کاری که خود من درباره سرچشمه‌های مضامین پروین انجام داده‌ام در سال ۱۳۸۵ از سوی نشر نی منتشر شده است.

چاپ جدید دیوان پروین اعتصامی، که به اهتمام جناب عالی ترتیب یافته، در مقایسه با چاپ‌های پیشین - از جمله چاپ نشر نی که آن هم به سعی شما آماده شده بود - چه امتیازاتی دارد؟ چاپ جدید دیوان پروین که از سوی نشر آیدین منتشر می‌شود، با مقدمه من است که در آن سعی شده تمامی ابعاد شعر و اندیشه پروین مورد بررسی قرار گیرد. برگزیده‌ای هم از رأی صاحب‌نظران آمده است که برای خواننده غیر حرفه‌ای، جالب توجه تواند بود.